

	T.C. ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ 2025-2026 AKADEMİK YILI GÜZ/BAHAR DÖNEMİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ İSLAM HUKUK USULÜ II DERSİ DERS İZLENCE FORMU	ARÜ.FR.004	ARÜ.FR.004
		24.11.2025	24.11.2025
		10.12.2025	10.12.2025
		1	1
		1/8	1/8

Ders Kodu	Ders Adı	Zorunlu (Z) /Seçmeli (S)	Yıl	Yarı Yıl	Anabilim Dalı
İLA252	Fıkıh Usulü II	ZORUNLU	2	4	Fıkıh
Haftalık Ders Saati, Kredi, AKTS		Teori	Uygulama	Kredi	AKTS
		2	0	2	3

GENEL BİLGİLER

Dersin Amacı

İslam Hukuku Usulü'nün en önemli konularından birisi olan İslam Hukukunun temel fer'i kaynaklarının yani Maslahat, İstihsan, Örf, Sedd-i Zerayî, Şer'-u men Kablena, Sahabe Kavli ve İstishab'ın tanınmasını sağlamak. Onların tanımlarını delil olmak bakımında değerlerini örnekler vermek suretiyle bilinmelerini sağlamak. Ayrıca hüküm, mahkûmun fih ve mahkûmun aleyh hakkında bilgi akışını sağlamak.

Dersin İçeriği

- 1-Fıkıh ve Fıkıh Usulünün anlamları (Genel)
- 2-Her ikisinin karşılaştırılması (Genel)
- 3-Şer'î delillerle ilgili temel bilgiler (Genel)
- 4-Şer'î deliller (Fer'î şer'î deliller): Maslahat, İstihsan, Örf, Sedd-i Zerayî, Şer'-u men Kablena, Sahabe Kavli ve İstishab
- 5-Hüküm
- 6-Hâkim (Hüküm koyan)
- 7-Mahkûmun fih (Hükme konu olan fiiller)
- 8-Mahkûmun aley (Mükllef)

Dersin Kitabı / Malzemesi / Önerilen Kaynaklar

DERS KİTABI

Zekiyyüddin Şaban, İslam Hukuk İlminin Esasları, Çev. İbrahim Kafi Dönmez, Ankara, Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.

İLAVE KAYNAKLAR

- 1 Fıkıh Usulü, Abdülkerim Zeydan, Çev. Ruhi Özcan, İstanbul, Marmara Üniversitesi İFAV Yayınları, 1993
- 2 Fıkıh Usulü, Fahrettin Atar, İstanbul, Marmara Üniversitesi İFAV Yayınları, 2020
- 3 İslam Hukuku Metodoloji, M. Ebu Zehra, Çev. Abdulkadir Şener, İstanbul, Fecir Yayınları, 2013
- 4 El-Veciz fi Usûli'l-Fıkıh, Abdülkerim Zeydan, MÜessesetü Kurtuba, Bağdat, 1926.
- İlm- Usuli'l-Fıkıh, Abdolvahhab Hallaf, Mektebetü Daveti'l-İslamiyye, Kahire, 1942
- 5 Fıkıh Usulü, Muhsin Koçak, Nihat Dalgın, Osman Şahin, İstanbul, Ensar Yayınları, 2016.

	T.C. ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ 2025-2026 AKADEMİK YILI GÜZ/BAHAR DÖNEMİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ İSLAM HUKUK USULÜ II DERSİ DERS İZLENCE FORMU	Doküman No:	ARÜ.FR.004
		İlk Yayın Tarihi:	04.12.2025
		Revizyon Tarihi:	-
		Revizyon No:	0
		Sayfa:	2/8

Planlanan Öğrenme Etkinlikleri ve Öğretme Yöntemleri

Konu anlatımı, örnekleme yaparak konuyu pekiştirme.

Ders İçin Önerilen Diğer Hususlar

Derse hazırlıklı gelmesi önerilir.

Dersi Veren Öğretim Elemanı / Yardımcıları

Dr. Öğrt. Üyesi Yahya MACİT

Dersin Verilişi

Tartışma yöntemi, örnek olay yöntemi, gösterip yaptırma yöntemi vb.

	T.C. ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ 2025-2026 AKADEMİK YILI GÜZ/BAHAR DÖNEMİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ İSLAM HUKUK USULÜ II DERSİ DERS İZLENCE FORMU	Doküman No:	ARÜ.FR.004
		İlk Yayın Tarihi:	04.12.2025
		Revizyon Tarihi:	-
		Revizyon No:	0
		Sayfa:	3/8

Hafta	Konu
1. Hafta	Feri deliller hakkında genel bilgi Mesâlih-i Mürselenin Tarifi, Hüccet Olup Olmadığı, Ona Göre Hüküm Vermenin Şartları, Hüccet Kabul Edenlerin ve Etmeyenlerin Delilleri, Önemi ve Kıyas İle Karşılaştırılması
2. Hafta	İstihsânın Tarifi, Çeşitleri 1- Nass Sebebiyle İstihsân 2- İcmâ Sebebiyle İstihsân 3- Zaruret ve İhtiyaç Sebebiyle İstihsân 4- Kapalı Kıyas Sebebiyle İstihsân 5- Örf Sebebiyle İstihsân 6 Maslahat Sebebiyle İstihsân İstihsânın Hüccet Değeri İstihsânın Mesâlih-i Mürsele İle mukayyresi
3. Hafta	Örfün anlamı, kaynak değeri geçerlilik şartları. Örfü değişmesiyle ahkâmın değişmesi Sedd-i Zerafinin tanımı, Kötülüğe Yol Açması Bakımından Caiz Fiillerin Nevileri, Hüccet Değeri. Sedd-i Zerafi ve Maslahatın karşılaştırılması.
4. Hafta	Şer-i Men Kablenanın anlamı, kısımları ve onun sünnet kapsamında değerlendirilmesi Sahabenin tanımını, sahabe kavlinin hüccet olup olmadığı.
5. Hafta	İstışhabın tanımı, nevileri, İstışhab yeni bir hüküm ortaya koymaz, İstışhab delillerin sonuncusudur. Onun üzerine bina edilmiş fıkhi prensipler
6. Hafta	Fer'i kaynaklar değerlendirme
7. Hafta	I-HÜKÜM: Giriş, Şer'î hükmün kısımları (Teklifi ve Vad'î). Aralarındaki fark
Ara Sınav	
8. Hafta	Teklifi hükümler, vacipin ve mendubun tanımı ve kısımları.
9. Hafta	Tekliifi hükümlerden Haram ve mekruhun tanımları çeşitleri
10. Hafta	Mubahın tanımı ve kısımları. Teklif-i hükümlerden azimet ve ruhsatın tanımları ve kısımları
11. Hafta	Vad'î hükümler, sebep, rükün, şart, mani, sıhhat, fesat, butlanın tanımları çeşitleri.
12. Hafta	II-HAKİM: Hüsün-Kubuh Teorisi III-MAHKUMUN FİH: Mahkumun fihin tanımı, şartları, kısımları
13. Hafta	IV-MAHKUMUN ALEYH: Mahkumun aleyhin, tarifi. Mükellefiyetin temel şartı. Ehliyet ve kısımları (Vücup ehliyeti-Eda ehliyeti)
14. Hafta	Ehliyetin arızaları: Akıl Hastalığı 1 (Cünûn) Akıl Zayıflığı 1 (Ateh) Sefeh (Harcamalarda Tedbirsizlik) Sükr (Sarhoşluk) İkra ve çeşitleri Söz ve Fiillere Etkisi Ehliyetin arızaları: Akıl Hastalığı 1 (Cünûn) Akıl Zayıflığı 1 (Ateh) Sefeh (Harcamalarda Tedbirsizlik) Sükr (Sarhoşluk) İkra ve çeşitleri Söz ve Fiillere Etkisi
Final Sınavı + Bütünleme Sınavı	

	T.C. ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ 2025-2026 AKADEMİK YILI GÜZ/BAHAR DÖNEMİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ İSLAM HUKUK USULÜ II DERSİ DERS İZLENCE FORMU	Doküman No:	ARÜ.FR.004
		İlk Yayın Tarihi:	04.12.2025
		Revizyon Tarihi:	-
		Revizyon No:	0
		Sayfa:	4/8

DEĞERLENDİRME		
Etkinlik	Adet	Ağırlık (%)
Vize	1	40
Final	1	60
Diğer (Ödev, Sunum, Sözlü, Derse Katılım, Grup Çalışması, vb.)		
Toplam		%100

ÖĞRENME ÇIKTILARI (ÖÇ)	
ÖÇ-1	Fıkıh Usulü ilmindeki fer'i şeri delillerin temel konularını, amaçlarını ve kavramlarını bilir.
ÖÇ-2	Mesalih-i Mürselenin tanımını, hüccet olup olmadığı tartışmalarını, ona göre hüküm vermenin şartlarını, önemini ve kıyasla karşılaştırılmasını bilir. İstihşanın tanımını, hüccet olup olmadığı tartışmalarını, ona göre hüküm vermenin şartlarını, önemini, çeşitlerini ve maslahatla karşılaştırılmasını bilir.
ÖÇ-3	Örfün tanımını, hüccet olup olmadığı tartışmalarını, ona göre hüküm vermenin şartlarını, önemini, örfün değişmesiyle hükmün değişebileceğini bilir. Sedd-i Zerai'nin tanımını, mefdedete yol açan fiiller ve hükümlerini, hüccet olup olmadığı tartışmalarını, Sedd-i Zerai ve maslahat karşılaştırmasını ve önemini bilir.
ÖÇ-4	Şer-i Men Kablenanın, anlamını, kısımlarını ve onun sünnet kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini bilir. Sahabenin tanımını, sahabe kavlinin hüccet olup olmadığı tartışmalarını bilir. İstishabın tanımını, nevilerini ve istishab üzere bina edilmiş fıkhi prensipleri bilir.
ÖÇ-5	Hükmün tarifini, kısımlarını, usulcülere ve fakihlere göre teklifi ve vad'i hükümler hakkındaki tanımları, her iki hüküm arasındaki farkı bilir. Teklifi ve vad'i hükümlerin kısımlarını bilir.
ÖÇ-6	Mübahın tanımını, hükmünü, kısımlarını bilir. Azimet ve ruhsatı bilir.
ÖÇ-7	Vad'i hükümlerden sebep, rükün, şartın mani, sıhhat fesat ve butlanın tanımlarını nevilerini bilir.
ÖÇ-8	Hakim, mahkumun fih ve mahkumun aleyh hakkında bilgi sahibi olur.

	T.C. ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ 2025-2026 AKADEMİK YILI GÜZ/BAHAR DÖNEMİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ İSLAM HUKUK USULÜ II DERSİ DERS İZLENCE FORMU	Doküman No:	ARÜ.FR.004
		İlk Yayın Tarihi:	04.12.2025
		Revizyon Tarihi:	-
		Revizyon No:	0
		Sayfa:	5/8

ÖĞRENME ÇIKTILARI (ÖÇ) – PROGRAM ÖĞRENME ÇIKTILARI (PÖÇ) İLİŞKİSİ																
	PÖ Ç 1	PÖ Ç 2	PÖ Ç 3	PÖ Ç 4	PÖ Ç 5	PÖ Ç 6	PÖ Ç 7	PÖ Ç 8	PÖ Ç 9	PÖ Ç 10	PÖ Ç 11	PÖ Ç 12	PÖ Ç 13	PÖ Ç 14	PÖ Ç 15	
ÖÇ 1	5	5	5	3	4	5	4	3	2	2	5	5	3	3	5	
ÖÇ 2	5	5	5	3	4	5	4	3	2	2	5	5	3	3	5	
ÖÇ 3	5	5	5	3	4	5	4	3	2	2	5	5	3	3	5	
ÖÇ 4	5	5	5	3	4	5	4	3	2	2	5	5	3	3	5	
ÖÇ 5	5	5	5	3	4	5	4	3	2	2	5	5	3	3	5	
ÖÇ 6	5	5	5	3	4	5	4	3	2	2	5	5	3	3	5	
ÖÇ 7	5	5	5	3	4	5	4	3	2	2	5	5	3	3	5	

ÖÇ 8	5	5	5	3	4	5	4	3	2	2			3	3	5	
0 - Katkı Yok			1 - ÇokDüşükDüze ydeKatkı			2 - DüşükDüzeyde Katkı			3 - Orta DüzeydeKatkı			4 - Yüksek DüzeydeKatkı			5 - Çok Yüksek DüzeydeKatkı	

	T.C. ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ 2025-2026 AKADEMİK YILI GÜZ/BAHAR DÖNEMİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ İSLAM HUKUK USULÜ II DERSİ DERS İZLENCE FORMU	Doküman No:	ARÜ.FR.004
		İlk Yayın Tarihi:	04.12.2025
		Revizyon Tarihi:	-
		Revizyon No:	0
		Sayfa:	6/8

DERS-PROGRAM EĞİTİM AMACI (PEA) İLİŞKİSİ

PEA.1 İlahiyat alanında lisans ve lisansüstü eğitiminin niteliğini geliştirmek	Evet ☒ Hayır ☐
PEA.2 Bilimsel bilgi üretmek	Evet ☒ Hayır ☐
PEA.3 Fakültemizin iç dış paydaş memnuniyetini artırmak	Evet ☒ Hayır ☐
PEA.4 Sosyal sorumluluk projeleriyle toplumun bilgi düzeyine katkı sağlamak	Evet ☒ Hayır ☐
PEA.5 İhtiyaç ve talebe göre başta Diyanet İşleri Başkanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere tüm kurumsal veya özel kurum ve kuruluşlarla ilişkileri geliştirmek	Evet ☒ Hayır ☐
PEA.6 Çeşitli ulusal ve uluslararası akademik etkinlikler yoluyla bireysel toplumsal ve evrensel insani değerlere katkı sunmak	Evet ☒ Hayır ☐

	T.C. ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ 2025-2026 AKADEMİK YILI GÜZ/BAHAR DÖNEMİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ İSLAM HUKUK USULÜ II DERSİ DERS İZLENCE FORMU	Doküman No:	ARÜ.FR.004
		İlk Yayın Tarihi:	04.12.2025
		Revizyon Tarihi:	-
		Revizyon No:	0
		Sayfa:	7/8

DERS-PROGRAM ÖĞRENİM ÇIKTISI (PÖÇ) İLİŞKİSİ

P.Ç.1. İlahiyat alanında temel kavramları kavrar, kavramlar arası ilişkilere hâkimdir.	Evet X Hayır ☐
P.Ç.2. Alanıyla ilgili öğretim programları, öğretim strateji, yöntem ve teknikleri ile ölçme ve değerlendirme bilgisine sahiptir	Evet X Hayır ☐
P.Ç.3. Alanında edindiği kuramsal ve uygulamalı bilgileri; eğitim-öğretim, araştırma ve topluma hizmet alanlarında kullanır.	Evet X Hayır ☐
P.Ç.4. İlahiyat alanı için uygun araçları seçer, kullanır, geliştirir ve bilişim teknolojilerinden etkin bir şekilde yararlanır.	Evet X Hayır ☐
P.Ç.5. Klasik ve güncel dini meseleleri saptama, tanımlama, yorumlama, formüle etme ve çözme becerisine sahiptir; bu amaçla uygun analiz, sentez ve modelleme yöntemlerini seçer ve uygulamadaki yansımalarını değerlendirir.	Evet X Hayır ☐
P.Ç.6. Türkçe ve en az bir yabancı dilde sözlü/yazılı etkin iletişim/hitabet kurma ve anlatım becerisine sahiptir.	Evet X Hayır ☐
P.Ç.7. İlahiyat alt dalları ve diğer bilim alanları ile ilişki kurarak disiplinler arası araştırma-inceleme, yorum ve analiz yapar.	Evet X Hayır ☐
P.Ç.8. Kendini motive edebilme, bilgiye erişebilme, bilim ve teknolojiadaki gelişmeleri izleme, zaman yönetimi, kendini sürekli yenileme becerisi ve yaşam boyu öğrenme bilincine sahiptir.	Evet X Hayır ☐
P.Ç.9. Bireysel inisiyatif olarak bağımsız çalışır veya ekip üyesi olarak sorumluluk alır.	Evet X Hayır ☐
P.Ç.10. Sorumluluğu altındakilerin kişisel ve mesleki alandaki gelişimine yönelik etkinlikleri planlar.	Evet X Hayır ☐
P.Ç.11. Uzmanlık bilgisini, toplumsal sorumluluk bilinciyle bilimsel ve ahlaki değerlere uygun olarak kullanır.	Evet X Hayır ☐
P.Ç.12. Dini anlayış ve uygulamaların evrensel ve toplumsal boyutlardaki (güvenlik, sağlık, iktisat, çevre, vb.) etkileri ve hukuksal sonuçları konusunda farkındalık sahibidir.	Evet X Hayır ☐
P.Ç.13. Değişen hayata ve yeniliğe karşı açık tutuma sahiptir.	Evet X Hayır ☐
P.Ç.14. Bilimsel, toplumsal, ekonomik, yasal ve siyasal gelişmelerden haberdardır.	Evet X Hayır ☐

	T.C. ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ 2025-2026 AKADEMİK YILI GÜZ/BAHAR DÖNEMİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ TEMEL İSLAM BİLİMLERİ BÖLÜMÜ İSLAM HUKUK USULÜ II DERSİ DERS İZLENCE FORMU	Doküman No:	ARÜ.FR.004
		İlk Yayın Tarihi:	04.12.2025
		Revizyon Tarihi:	-
		Revizyon No:	0
		Sayfa:	8/8

DERS-PROGRAMA ÖZGÜ ÖLÇÜT (PÖÖ) İLİŞKİSİ

PÖÖ.1. Kur'an-ı Kerim bilgisine, doğru tilavet becerisine ve yeterli ezbere sahip olma	Evet X Hayır ☐
PÖÖ.2. Arapça temel kaynakları okuma ve anlama yetkinliğine sahip olma	Evet X Hayır ☐
PÖÖ.3. İtikat, ibadet, ahlak ve muamelata dair usul ve esasları kavrama ve dayandığı temelleri bilme	Evet X Hayır ☐
PÖÖ.4. Kur'an ve sünnet bütünlüğünü esas alan bir yaklaşıma sahip olma	Evet X Hayır ☐
PÖÖ.5. Bütüncül ve sistematik bir dini düşünce ve kavrayışa sahip olma	Evet X Hayır ☐
PÖÖ.6. Zaman ve mekâna göre ortaya çıkan farklı dini yaklaşımları doğru anlama ve tutarlı değerlendirme yetkinliğine sahip olma	Evet X Hayır ☐
PÖÖ.7. Din istismarı, şiddet, İslam karşıtlığı gibi dine ve topluma zararlı eğilimlere karşı söylem ve tutum geliştirebilme yetkinliğine sahip olma	Evet X Hayır ☐
PÖÖ.8. Farklı düşünce ve yorumlar karşısında saygı ve adaleti esas alma yetkinliğine sahip olma	Evet X Hayır ☐
PÖÖ.9. Kişi ve kurumlar yerine ilke ve değerleri üstün tutan bir anlayışa sahip olma	Evet X Hayır ☐
PÖÖ.10. Dinin temel kaynakları ve bilimsel verilere dayalı din eğitimi ve din hizmetleri verme yetkinliğine sahip olma	Evet X Hayır ☐
PÖÖ.11. Toplumun inanç, ibadet, ahlak, örf ve adetlerini İslam'ın temel kaynakları ışığında yorumlama ve toplumu aydınlatma yetkinliğine sahip olma	Evet X Hayır ☐
PÖÖ.12. Dini danışmanlık ve rehberlik bilgi ve becerisine sahip olma	Evet X Hayır ☐
PÖÖ.13. Akıl, bilgi, istişare, emanete riayet, ehliyet ve adalet gibi temel değerler/ilkeler ışığında çalışma ve sorumluluk üstlenebilme yetkinliğine sahip olma	Evet X Hayır ☐
PÖÖ.14. İslam kültür, sanat ve medeniyeti hakkında temel ve bütüncül bilgilere sahip olma	Evet X Hayır ☐